

Ravnopravnost počinje riječima: Rodno osjetljiva kontrolna lista za PR lokalnih samouprava u BiH

Ova kontrolna lista namijenjena je osobama koje se bave odnosima s javnošću pri lokalnim samoupravama u Bosni i Hercegovini, kao konkretan alat za razvijanje ravnopravnijih i pravednijih javnih poruka.

Zasniva se na domaćem zakonodavnom okviru, kao i na evropskim i međunarodnim standardima koje je BiH potpisala.

Ove kratke smjernice pomažu u provođenju zakonskih obaveza propisanih **Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine** (Član 9. stav (e)), gdje se **diskriminacijom u jeziku** smatra korištenje isključivo jednog gramatičkog roda kao generičkog pojma.

Bosanski, hrvatski i srpski jezik kroz svoje gramatičke strukture omogućavaju vidljivost oba spola, pa je stvaranje rodno osjetljivog izražavanja ne samo moguće nego i zakonski obavezno.

Terminologija

Rodno osjetljiv jezik

Rodna ravnopravnost koja se manifestira kroz jezik. Rodna ravnopravnost u jeziku postiže se kada se ženama i muškarcima obraćamo kao osobama jednake vrijednosti, dostojanstva, integriteta i poštovanja.

Rodno neutralan jezik

Ovo nije rodno specifično i uzima u obzir ljude općenito, bez upućivanja na žene ili muškarce. Naziva se i rodno slijepim jezikom. Primjer rodno neutralnog jezika: "Ljudi ne cijene u potpunosti uticaj koji imaju na okoliš."

Rodno diskriminirajući jezik

Suprotno od rodno osjetljivog jezika. Uključuje riječi, fraze i/ili druge jezičke karakteristike koje potiču stereotipe ili ponižavaju ili ignorišu žene ili muškarce. U svom najekstremnijem slučaju, ne tretira spolove kao jednake u vrijednosti, dostojanstvu, integritetu i poštovanju. Primjer rodno diskriminatornog jezika: *"Ambasadori i njihove supruge pozvani su da prisustvuju prijemu nakon večere."*

Ključna pitanja za izbor između rodno neutralnog i rodno osjetljivog jezika

Hoće li spominjanje roda baciti svjetlo na ključne aspekte pitanja o kojem raspravljate?

Ako je tako, koristite rodno osjetljiv jezik.
Ako ne, koristite rodno neutralan jezik.

Mislite li na ljude općenito ili na određenu grupu?

Ako spominjete ljude općenito, može biti prihvatljivo koristiti rodno neutralan jezik (u nekim slučajevima), dok ako spominjete određenu grupu obično je relevantno razgovarati o rodu.

Ključni principi za rodno inkluzivni jezik

Prepoznajte i osporite stereotype

Budite inkluzivni, izbjegavajte propuste da učinite druge nevidljivima

Budite poštovani i izbjegavajte trivijalizaciju i podređenost

Sljedeća kontrolna lista pruža primjere o tome kako se gore navedeni principi mogu primijeniti kako bi se osiguralo da vaši odnosi s javnošću budu rodno mainstreaming i rodno uključeni.

Šta treba raditi

 Osigurati ravnotežu između žena i muškaraca u primjerima, slikama, pričama i izjavama. Prikazujte žene i muškarce i u netradicionalnim ulogama.

 Koristite generičke pojmove koji uključuju i žene i muškarce. Na primjer koristite "gradjanstvo , stanovništvo, društvo" umjesto "čovjek , ljudi" ili koristite "osoba zadužena za prodaju" umjesto "prodavačica."

 Vodite računa o intersekcionalnosti: uključujte različite uzraste, etničke pripadnosti, invaliditet u predstavljanju žena i muškaraca. Na primjer, ako koristite fotografije, obezbjedite zastupljenost i žena i muškaraca različite dobi i uključite osobe sa invaliditetom.

 Koristite inkluzivni pristup sa zamjenicama: Izbjegavajte rodno specifične zamjenice kao što su: on, njegov, ona, njena, osim kada se odnosi na određenu osobu. Koristite zamjenicu "osobe/lice".

 Promovirajte rodnu ravnopravnost u obraćanju i izbjegavati naslove i obraćanja koja ističu spol, osim ako nije nužno. Na primjer, koristite "profesor/ica, doktor/ica" umjesto "gđa. "

 Uključite izjave i žena i muškaraca kao osoba koje su stručne i autoritet

 Uvijek koristiti jezik koji potvrđuje jednakost i poštovanje.

✗ Šta treba izbjegavati

AB Oslovljavanje žena po imenu, a muškaraca po prezimenu. Oslovljavati sve dosljedno i ravnopravno.

 Korištenje jezika koji viktimizira ljude koji žive u marginalizovanim uslovima, uključujući žene.

Loš primjer: "Ana je postala uspješna poslovna osoba iako su njeni roditelji Romi koji su bili nezaposleni."

Bolje: "Ana, Romkinja iz Žepča, uspješna je poslovna osoba."

 Jačanje stereotipa: izbjegavati izraze koji žene i muškarce prikazuju u tradicionalnim ili podređenim ulogama.

Loš primjer: "Ana i David oboje rade puno radno vrijeme, ali David joj ipak pomaže u kućnim poslovima."

Bolje: "Ana i David rade puno radno vrijeme i ravnopravno dijele kućne obaveze i brigu o djeci."

 Korištenje patronizirajućih izraza kao što su oni kojima se pretpostavlja da su žene krive za njihovu ekonomsku deprivaciju ili ugroženost (u kontekstu nasilja nad ženama).

Loš primjer: "Žene treba educirati o samopoštovanju."

Bolje: "Kada žene imaju priliku za obrazovanje, povećava se njihovo samopouzdanje i ekonomska nezavisnost."

 Objektivizaciju i seksualizaciju žena putem fotografija ili ilustracija.

 Izbjegavajte da koristite „on/oni/muškarac” kada govorite o pojedincu apstraktno – to isključuje žene iz razgovora. Na primjer, "Vaš šef mora znati da se može osloniti na vas,"... "Ali moj šef je žena..."

Jezik kojim se lokalne vlasti obraćaju javnosti šalje snažnu poruku o tome kakve vrijednosti promovišu.

Rodno osjetljiv i inkluzivan jezik nije samo tehnička korekcija – on pokazuje poštovanje prema svim osobama. Rodno osjetljiva komunikacija je temelj profesionalnog, zakonitog i pravednog odnosa prema svim građanima i građankama. Svaka riječ ima snagu da potvrdi ravnopravnost ili da je naruši. Birajmo riječi koje grade društvo jednakih mogućnosti za sve.

Izvori i reference za dalje istraživanje:

Savjet Evrope – [Kontrolna lista za rodno osjetljivu komunikaciju](#).

Čaušević, J., & Zlotrg, S. (2011). [Načini za prevladavanje diskriminacije u jeziku u obrazovanju, medijima i pravnim dokumentima](#). Sarajevo: Udruženje za jezik i kulturu Lingvisti; Centar za interdisciplinarne postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu

[Upotreba rodno osjetljivog jezika u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine](#) (2014).

EIGE [Priručnik o rodno osjetljivoj komunikaciji](#) (2019).

Komunikacije vrijednosti za žene [i kontrolnu listu za rodnu ravnopravnost](#) (2021).

Mahmutović, Sanjin (2022.). [Rodno osjetljiva upotreba jezika u Bosni i Hercegovini](#). Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 56, br. 108.

Ovaj dokument pripremljen je kroz projekat „Jačanje uloge Saveza općina/opština i gradova u Bosni i Hercegovini” koje provode Savez općina i gradova Federacije BiH i Savez opština i gradova Republike Srpske, u saradnji sa Savezom lokalnih vlasti i regiona Švedske SALAR, te uz zajedničku podršku ambasada Švedske i Švicarske.